

Inger Aasgård

Håndballens gullalder i Vingelen

Håndballhistoria i Vingelen strekker seg over en 30-årsperiode fra midt på 1950-tallet og fremover. Spreke og innsatsfylte jenter dominerte i perioder håndballen i Nord-Østerdalen.

Strålende sol og glade jenter etter nok et KM på 1960-tallet, da vingelsjentene dominerte håndballen i Nord-Østerdalen. Foran f.v.: Bjørg Liheim (Schølberg), Inger Karin Røe (Ødegård), Inger Ryen (Aasgård). Bak f.v.: Magni Storhaug (Grue), Marit Nygjelten (Tingstad), Ingeborg Nordvang (Jordet), Emly Andersen, May Røset (Bakken), Jorunn Nergård (Kvikne), Liv Hagen. Overlegen seier 13-5 over Røros. MINI.109158

De som skrev seg inn i historia med gullkanta skrift var to spreke, innsatsfylte og initiativrike jenter, som kom til bygda,

henholdsvis fra Dalsbygda og Ålen. Ebba (Eldbjørg) Grue var fra Dalsbygda, der håndballen hadde eksistert siden 1946. Fra Ålen kom Emly Holden som hadde spilt håndball i flere sesonger, og kunne til og med titulere seg som kretsleder. Lykkeligvis var det ungarer i bygda som hadde sansene såpass åpne at de to fine jentene vart vingelsinger med etternavna Nytrøen og Andersen. Interessen for, og lysten til å spille håndball var til stede blant bygdas unge jenter. Emly tok tak – midt på vinteren 1955 vart det innkalt til møte. I et forrykende snødrev var det noen få som kom seg fram til Rønningen, og ved kjøkkenbordet der vart det vedtatt og protokollført at håndball-lag skulle det bli.

Det vart vår og sommer og mange godt motiverte jenter møttes til håndballtrening – under høyst kummerlige forhold. Det var skralt både med bane og mål, men det viktigste: lysten og iveren var der. Fra denne sommeren huskes en privat-/treningskamp mot Nansen. Det var ikke enkelt å skaffe bilskyss, redninga vart en sportsinteressert tolging. Simen Hagen stilte med lastebil med høye karmar og presenning over, jentene kom til Dalsbygda sjøl om et hestefølge midt i veien oppe i Erlia nære på hadde stoppet hele turen. Resultat fra kampen er det ingen som husker. Interessen og motivasjonen var der og det vart bestemt

at fra 1956-sesongen skulle det spilles i kretsserien. Ebba vart valgt til første formann.

De hardeste konkurrentene var nordafor: Fjellsport (Glåmos/Viken) og Haltdalen. Jentene bet godt fra seg, sjøl som nybegynnere «sto de ikke med lua i hånda». På en kamp i Haltdalen vart det idømt et urettmessig straffekast til hjemmelaget av en partisk dommer, og kampen endte med ettmålsseier til hjemmelaget. De hadde satt seg inn i lover og regler. På hjemveien dro de innom håndballkretsens formann, Oscar Wintervold på Glåmos og la ned protest, det måtte skje innen et visst antall timer etter kampslutt. Saken vart behandla av kretsstyret og tatt til følge. Omkamp vart spilt på nøytral bane, og vingelsjentene halte seieren i land.

Første KM i 1958. Foran f.v.: Annbjørg Nordvang (Heitmann), Gunnveig Jordet (Bekken), Magnhild Røset (Østerås). Bak f.v.: Magni Storhaug (Grue), Emly Andersen, Sigrunn Kroken (Hagen), Ragnhild Rønning (Hoff). Ingeborg Nordvang (Jordet), Grethe Furuholt (Christensen) og Ebba (Eldbjørg) Nytrøen er ikke med på bildet. Iført håndbakkdrakter mottok jentene pokalen i Gammel-Fjellheim litt seinere på høsten. MINØ.109159

Ennå hadde laget ikke fått seg drakter. Kvitt vart fargen. Første sommeren gikk greit med shorts og kvit bluse. Vinteren 1957 vart det innkjøpt kvitt lerret. Sigrid Røset var designer og hjalp til med klipping, så sydde jentene hver sin kvite drakt med røde slag og røde knapper. Noen år senere vart det anskaffet kvite crepe turndrakter. De var temmelig ettersittende og avslørende, og vart fortrinnsvis brukt av pikelaget. Etter 1963 vart lerretsdrakten byttet ut med mer behagelige trøyer og shorts.

Første KM

Sommeren 1957 vart det spilt åtte kretskamper, to treningskamper og laget deltok i en turnering i Haltdalen. Nå var kretsmesterskapet veldig nære, bare ett fattig poeng bak kretsmesterne fra Haltdalen. Men i 1958 lyktes det! Kretsmesterskapet var Vingelens! – knepent, ett poeng foran Fjellsport, og laget gikk til topps i Haltdalens turnering. Håndballen hadde for alvor inntatt bygda og mange yngre sto klar til å entre håndballbanen. Rekruttering var selvsagt viktig, og fra 1959-sesongen stilte laget med både junior- og seniorlag i kretsserien. Fra det året var kretsen delt i nordre og søndre avdeling. Det betydde at avdelingsmestrene skulle møtes i finale. Avdelingsmestrene i sør var Vingelen i begge klasser, motstanderne var Haltdalen, og arenaen var Øra Stadion på Røros.

Første finale

I ettertid må en vel si at dette må betegnes som høydepunktet i håndballhistoria både for spillere og det utrolig store vingelspublikumet som var der. (Hvordan kom de seg dit?). En innbitt innsats ute på banen og ei fantastisk stemning og «oppbacking» av alle på sidelinja førte til to seire og to

nye kretsmeesterskap. Mest spennende og overraskende med juniorlaget, ganske urutinerte, med bare åtte spillere og helt ny målvakt Inger Karin Røe (Ødegård). Hele sommeren hadde Karin Edith Westgård (Trøeng) vært keeper for begge lagene. Men nå da begge kampene gikk på samme dag, kunne en ikke bruke samme person. Inger Karin var kjempenervøs og tyggummia var kjempestor. Det var også målvaktsdrakta. Laget hadde råd til bare en, og den passet Karin Edith. Alle husker straffekast sist i første omgang på stillingen 4-3. Den store buksa vart dratt helt opp under armene, og like før fløyta gikk åkte «tyggummiklæssa» bak mål. Full konsentrasjon, ut i spagat, ballen på tåspissen - og langt ut på banen igjen. Ved kampens slutt var seieren så klar som 8-3, ikke ett mål sluppet inn i andre omgang. Store gledes-scener utspant seg på sidelinja.

Damelaget fra den store finaledagen på Røros i 1959. Foran f.v.: Annbjørg Nordvang (Heitmann), Karin Edith Westgård (Trøeng), Magnhild Røset (Østerås). Bak f.v. Emly Andersen, Magni Storhaug (Grue), Grethe Furuholt (Christensen), Sigrunn Kroken (Hagen), Ingeborg Nordvang (Jordet), Ebba (Eldbjørg) Nytrøen. MINØ.109161

Pikelaget fra den store finaledagen på Røros i 1959. Foran f.v.: Jorun Engset (Carlsen), Inger Karin Røe (Ødegård), Inger Ryen (Aasgård). Bak f.v.: May Røset (Bakken), Bjørg Liheim (Schølberg), Jorunn Nergård (Kvikne), Marit Nygjelten (Tingstad), Jorunn Østerås (Øberg). MINØ.109160

Og etter at seniorenene vant så klart som 8-5, ville jubelen ingen ende ta. Hurrarop, latter, tårer, svette klemmer, blomsteroverrekkelser og fotografering avsluttet seremonien på Røros, før turen gikk tilbake til Vingelen og fest i gammel-Fjellheim – enda energi igjen til dans ut i de små timer. Senere på høsten vart kretsmeesterskapet høytidelig feiret med foreldre og innbudte gjester.

1960 vart en liten nedtur da begge lagene tapte finalene mot henholdsvis Røros og Haltdalen. Norges Idrettsforbund rundet hundre år i 1961. I den forbindelse var det store arrangement over hele landet. Tynset sto for feiringen i Nord-Østerdal, som gikk over ei hel helg. Haltdalen og Vingelen var utpekt til å representere håndballen. Kampen gikk på søndag i kvelende varme. Haltdalsjentene kom friske og utkvilte, mens mange av vingelsingene hadde moret seg på dans i Museumspar-

ken på lørdagskvelden. Åh! For en forestilling, 9-1 tap, festdeltagerne fikk sitt pass påskrevet og det store vingelspublikumet reiste skuffet hjem. Men det ga jentene en skikkelig lærepenge. Skjea måtte tas i andre handa – her måtte trenes! Skikkelig trening vart det, og da «Tuppa» Ingeborg Nordvang (Jordet) kom tilbake fra et kurs på dansk gymnastikkskole, vart det fart i sakene. Hun kom med nye triks og laget vart ommøbelert. Det ga resultater, to nye krets-mesterskap!

Utover 1960-tallet er det bare å slå fast at Vingelen var det dominerende laget på jentesida i Nord Østerdal håndballkrets. I et fyldig referat fra finalene i Adressavisa i 1963 beskrives pikefinalen som den beste som har vært spilt i Nord-Østerdal. En jevn

Finalistene fra 1963 poserer i sine crepedrakter. Kampen vart av Adresseavisen omtalt som den beste pikekampen som hadde vært spilt i Nord-Østerdal. Foran f.v.: Sigrid Engset (Nordmo), Kaia Solvor Fjerdingsgjelten (Nyaas), Åse Haugen (Gundersen). Bak f.v.: Ella Haugen, Kari Nordmo, Kari Haugli (Grostøl), Ingjerd Røe (Flatgård), Ingrid Liheim (Setnes). MINØ.109162

og hard kamp med seier 5-4 over Haltdalen. Motstanden vart hardere og hardere da flere lag markerte seg, og det var mange tøffe og spennende kamper mot både Tynset og Røros. Nevnes kan at det vart en KM-tittel i 1962, to i 1963, 1964 og 1965, en i åra 1966, 1967, 1968 og 1970. Til sammen 17 KM-titler, 11 i dameklassen (senior) og 6 i pikeklassen (junior).

Nedturen kom

På 1970-tallet kom store forandringar innen håndballsporten: den vart hallidrett, etter hvert vinteridrett. Det var ikke noe pluss for Vingelen, da mulighetene for innendørstrening var heller skrable. Ikke mange jenter hadde førerkort, heller ikke egen bil, så å kjøre til plasthallen på Tynset var ikke aktuelt. Kamper vart spilt der, og laget var absolutt ikke det gamle. Et oppslag i Fjell Ljom fra januar 1975 har overskriften: «Vingelens damelag ikke så sterkt som det en gang var». Videre siteres. «I alt 11 krets-mesterskap har damelaget erobret. Og det er mange damespillere fra andre lag som husker å ha fryktet dette damelaget fra Vingelen – alltid var det en nøtt å knekke. Men i dag er det ikke så mange som har samme angsten. Vingelen er ikke på noen måte det laget man frykter mest i Nord-Østerdalshåndballen. Det kan man se på tabellsituasjonen. Etter endt serie er damelaget nest sist og pikelaget på desidert siste-plass».

I en periode vart det spilt både uten-dørs- og innendørsserie, samtidig vart det nye klasseinndelinger i aldersbestemte klasser. Det vart ei hard økonomisk påkjenning. Realiteten var også at det ikke var født nok jenter i hvert årskull til å fylle et håndball-lag. Fra 1978 klarte ikke Vingelen lenger å stille lag. Et samarbeid med Tolga vart prøvd, men det hanglet og i 1983

vart håndballgruppa vedtatt nedlagt. Men først på 1990-tallet gjorde noen «gamle travere» comeback. Sammen med Tolga oppsto laget Vi-To Veteran P50. Treninga foregikk i Plasthallen og Holmenhallen, og det vart spilt årvisse turneringer der flere lag fra Nord-Østerdal og Sør-Trøndelag krets deltok. Dette var i høyeste grad «risikosport!», men veteranene opplevde håndballen minst like engasjerende og morsom som for 20-30 år siden. Det skortet mye på tempo og utholdenhet, men innsatsviljen og gemyttet (det hadde kanskje vokst litt) var som før.

Aktivitet utover kretskamper

I løpet av en kort og hektisk sommerseong var det adskillig flere håndballkamper enn nevnte kretskamper. Hvert år var det turneringer med god deltagelse. Både senior- og juniorlaget høstet mange triumfer i disse turneringene. Både i 1962 og 1966 sto laget som arrangør med stor deltagelse, gode resultater og penger i kassa.

NM-deltagelse: Etter noen års overlegenhet i kretsserien var optimismen stor, så i 1962 meldte damelaget seg på NM – her var det cup-spill. Motstander var Røros og kampen berammet til 11. mai. Etter tre ukers intens trening i snøslaps og vårbloete utmed Fjellheim stilte jentene til dyst. Det var tunge saker! Elendig kondisjon og dårlig teknikk, og et knepent tap på Øra Stadion, dermed var det over og ut med NM-deltagelse.

Hamar-cup: Derimot hadde laget to opplevelsrike helger i Hamarhallen, både i 1962 og 1963. Turneringa gikk i november så det var om å gjøre å holde på formen, etter at snøen kom vart Fjellheimsalen brukt til Barbros (pedellen) store fortvilelse: «Dom skjøt panelen sønder og samene!» Det var stort og inspirerende å

komme til denne flotte hallen på Hamar og sjå SÅ mye fin håndball. Først vart det 3-2 tap for Furnes, mens det vart 3-0 seier over Stabæk, før Nordbygda sendte jentene ut av dansen med 1-0 seier. På tur opp over att var alle enige om at den dagen det sto en sånn hall i norddalen skulle vi hamle opp med noen og enhver.

Kretslag

Fra 1960 vart det spilt interkretskamper, og Vingelen hadde i flere år med spillere på Nord-Østerdals kretslag. Uttakingen var ofte noe vilkårlig, og trening og samspill var det dårlig med, så laget gikk oftest på ganske store tap mot Sør-Trøndelag og Glåmdal.

Bane og treningsforhold

Da banebryterne starta treninga i 1955, må en si at det var primitivt og kummerlig. Det vart kjøpt ball, men mål var bare noen provisoriske greier. Fra og med deltagelse i kretsserien vart det snekra og malt mål, det var minimumskrav. Så snart det vart bart starta treninga, sikkert vårtegn da håndballjentene kasta håndball på veien utafør Gammel-Fjellheim. Meieriplana og skoleplassen vart og brukt som treningsbaner. Det kunne gå lang tid før leira på idrettsplassen på Sagmoen tørka opp så den kunne brukes. Før hver kamp var det å stille opp i god tid for å klargjøre banen, hente sagflis fra Røe's Sagbruk i papirsekker, måle opp og merke banen. De første åra var det ikke gjerde rundt plassen, da kunne kubuskaper ha vært innom, og «kumøkkruiser» måtte fjernes.

Betegnelsen primitivt må være det mest dekkende, når en kan ta med at på idrettsplassen fantes ikke do, ikke klubbhus, ikke vatn. Det var furuene i Brenna som fungerte som avtrede og omkled-

ningsrom, mens Sagdammen og Møkkelbekken kunne avhjelpe de mest hardbalne med kroppsvask. Stor glede var det da klubbhus sto ferdig i 1961 og gammeldassen fra Fjellheim vart flytta utpå Sagmoen. Asfaltbane sto høgt på ønskelista, og skoleplassen pekte seg ut. Etter flere henvendelser til kommunen om å få til dette, og like mange avslag, vart det ikke noe av det.

Som det går fram var det ikke noen optimale treningsforhold. Fjellheimsalen vart brukt til gymnastikk/styrketrening og noe teknikk. Kondisjonstrening var lagt til veiene. Det var om å gjøre å ha et visst grunnlag før sesongen starta. Men mange hadde lang vei, de lange avstandene og også kroppsarbeid som de fleste hadde, ga styrke og verdifull trening. Drivkrafta var iveren og lysten, det var moro å gå på håndballtrening! Treninga vart lagt opp og ledet av spillerne sjøl. Emly var ofte primus motor, og med mye erfaring og kunnskap tok hun ansvar og ledet laget. Men det fantes da håndballinteresserte folk i nærmiljøet også. Odd Andersen fra Tolga var allerede i 1958 med på treninger og fungerte som lagleder på kamper – han var i tillegg drosjesjåfør. Odd ga klare og greie instruksjer, han sparte hverken på ros eller ris. Jarne Kroken var også i flere år positiv og lettbedt når det gjaldt å trå til for håndballjentene. Mang en høst når finalekampene nærmet seg, ledet Jarne intensivtreninger både to og tre ganger i uka. I hele tatt var skippertaksmetoden ikke ukjent. Noen ganger hendte det at kretsen hentet inn krefter utenfra til korte samlinger. Inspirerende og lærerikt var det å bli trent av toppspillere som Lars Magne Bratås og Arnulf Bæk fra Elverum eller Knut Strøm fra Nordstrand. Spillemøter og takk-tikk prat var det mye av helt uorganisert og improvisert. Ferdigspilte kamper vart analysert

umiddelbart etter kampen, og strategi for neste kamp lagt opp der og da, ofte på hjemveien eller ved kjøkkenbordet hos Emly på Hilmo.

Støtteapparat?

Interessen for håndballsporten var stor i bygda. Det var ufattelig stor publikumsoppslutning både på hjemmekamper og andre steder i kretsen når avgjørende kamper vart spilt. Gledelig å tenke tilbake på store flokker av engasjerte og jublende vingelsinger på sidelinja. Her falt saklige og usaklige kommentarer, fortjente hurrap og saftige eder når tabbekvota var oppbrukt. Svaret var som regel ja når håndballjentene ba om hjelp. Det laget først og fremst trengte var bilskyss. Her må drosjesjåførene fremheves. Ole Nordistuen (Osjan) og Odd Andersen var faste skysskarer de første åra, her var det ikke snakk om drosjetakst. Etter hvert vart det flere privatbiler, og vingelskarene kastet ofte fra seg arbeidet og kjørte på håndballkamp. Mange ungarer kjøpte seg motorsyssel,

To trofaste sjåførar gratulerer glade kretsmestere i 1959. Ole Nordistuen (Osjan) t.v. og Odd Andersen, som også var med som trener og lagleder. MINØ.109163

og de var lett å be da sæterkullene skulle fram i bygda på kamp – det hendte at de måtte ta et tak i fjøset også for å komme tidsnok.

Sponsorer var et ukjent begrep. Det var jentenes ansvarsområde å skaffe penger i kassa – den minst morsomme biten, men helt nødvendig for å holde aktiviteten oppe. To lag skulle ha drakter og utstyr og en del skyssutgifter vart det i løpet av en sesong. Billettinntekter kom en ikke langt med – når krets og forbund hadde fått sitt, var det ikke mye igjen. Ved fest og stevne-arrangement i bygda tok jentene på seg restaurantdelen, og laget arrangerte sjøl dansefester. Mye jobb og stort ansvar for en flokk jenter – ordensvakter var vi sjølve og det kunne være utfordrende, særlig da kaffesalget var avsluttet, og stemninga ved enkelte bord var høy. Inntekter fra kakeletteri og bingo kom også godt med. I idrettslagets 60-års jubileumsberetning skriver Eysteine Eggen: «Jentene har greid å ordne sine økonomiske affærer på egenhånd. Det viser at innsatsviljen jevnt over har vært mer utpreget her enn hos de mannlige gruppene».

Levetida for håndballen i Vingelen vart nesten 30 år. En periode der idretten utviklet og forandret seg enormt både når det gjaldt spillestil og ytre forhold. De første åra var det klart skille mellom angrepsspillere og forsvarsspillere. Var du back var du forsvarsspiller, var sjelden over midtlinja, hadde aldri sjansen til å score mål. Det var det senter, vinger eller til nød senterhalf som skulle gjøre. Mer interessant og utfordrende vart det da «murspillet» gjorde sitt inntog. Alle skulle spille forsvar, og alle fikk være med i angrepsspillet. Ny teknikk måtte læres, hoppkudd, kringleskudd og finter vart etter hvert kjente begrep. Grus og slaggbaner vart avløst av asfaltbaner,

mer beregnelig og lettere å springe, men like mange skrubbsår og kneskader. Største forandringa var nok at håndballen flytta innendørs og vart vinteridrett.

Fra kampen mot Haltdalen på Sagmoen, da håndball vart spilt på «gammelmåten». Hjemmelaget i angrepsposisjon og backene står igjen ved eget mål. Senterhalf Sigrunn Kroken i ferd med å fyre av et skudd mens vingen Ingeborg Nordvang er langt framme. MINØ.109164

Gullalderen varte i ca. 15 år. Det var de åra laget kapret alle KM-titlene, og var som sitert i Fjell Ljom: fryktet! Ja så fryktet at motstanderens målvakt rømte buret da storskytterne kom i stor fart. Jentene skrev seg inn i historia med gullskrift som det står idrettslagets jubileumsberetning. Men en skal ta med seg at bak lå det mye trening, innsats og arbeid, både på og utenfor håndballbanen. For alle som var med vil perioden for alltid bli husket med glede. Ei tid da ekte idrettsglede, innsatsvilje og utrolig samhold og vennskap sto i høysetet.